

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Giovanni de Statia – italský stavitel v Plzni
Gabriela Antošová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Giovanni de Statia – italský stavitel v Plzni

Gabriela Antošová

Vedoucí práce:

PhDr. Tomáš Winter, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2013

.....

Děkuji PhDr. Tomáši Winterovi, Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky, vedení práce a trpělivost.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	RENESSANCE	3
2.1	Renesanční umělec.....	3
2.2	Periodizace renesance	4
2.3	Pronikání nového slohu	5
2.4	Typy staveb	5
2.5	Konstrukce staveb	6
3	RENESSANCE V ČECHÁCH	8
3.1	Zámecké stavby	8
3.2	Měšťanské domy	10
3.3	Městské a sakrální stavby	10
4	PŘÍCHOD ITALSKÝCH UMĚLCŮ	12
4.1	Život v novém prostředí	13
5	GIOVANNI DE STATIA	14
5.1	Před Čechami.....	14
5.2	Griespekovské zámky	15
5.2.1	Kaceřov	15
5.2.2	Nelahozeves.....	17
5.3	Plzeň.....	20
5.4	Urbanizace	21
5.5	Radnice	22
5.6	Stavba renesanční radnice.....	23
5.6.1	Přízemí	24
5.6.2	První poschodí.....	25
5.6.3	Druhé poschodí, dvůr, sklep.....	26
5.7	Císařský dům.....	27
5.8	U Bílého lva a ostatní	28
6	NEPROVEDENÉ STAVBY	30
6.1	Rožmberský palác	30

6.2	Stříbro	31
7	VLIVY NA ČLENY KOLONIE.....	33
8	ZÁVĚR.....	34
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	36
10	RESUMÉ.....	38
11	SEZNAM PŘÍLOH.....	39

1 ÚVOD

V renesančním období se přetvářela celá společnost nejen Evropy ale celého světa. S příchodem humanismu, který se obracel k světskému světu, nastal rozvoj kultury a vědeckého povědomí. S vynálezem knihtisku došlo k nárůstu vzdělanosti a tím i sebeuvědomění jednotlivců. Tato pokrokovost se odrážela ve všech oborech umění, jako je hudba, malířství, sochařství a architektura. Na přelomu, kdy Evropa stále ještě žila gotikou, se v Itálii zrodil nový způsob života.

V bakalářské práci se věnuji renesančnímu italskému staviteli Giovanni de Statia, který pracoval v Čechách od čtyřicátých let 16. století. Sleduji jeho stavitelskou práci, jež se podílela na proměně gotického rázu města. Pro moji práci jsou nejdůležitější stavby radničního komplexu v Plzni. Tuto analýzu nelze provést bez zasazení do historického kontextu. Zajímám se, jak Giovanni de Statia využíval architektonické prvky a materiály, které ukazují na vývoj jeho práce.

Tato práce je rozdělena do několika částí, které jsou chronologicky řazené. První kapitola je věnována italské renesanci. Zmiňuji se o postavení umělce ve společnosti, stavebních postupech a architektonických prvcích obecně. Následující kapitola se zabývá nástupem renesance v Čechách, prvními ohlasy. Dále rozebírám jednotlivé typy staveb a příchod prvních mistrů z Itálie. V další kapitole jsou vylíčeny konkrétní stavby, na nichž se Giovanni de Statia podílel nebo je projektoval. Jedná se především o zámek Kaceřov, Nelahozeves, radnici v Plzni a s ní spojeným dům zvaný Císařský dům a dům U Bílého lva. Čtvrtá kapitola pojednává o stavbách, které jsou staviteli připisované, ale na kterých nepracoval. V poslední kapitole jsou uvedeny vlivy působící ve stavitelství.

Česká odborná literatura se věnuje především renesanci velkých stavitelů nebo průlomovým stavbám v Čechách. Příkladem může být kniha Evy Šamánkové *Architektura české renesance* nebo *Dějiny architektury renesance a baroka* Pavla Vlčka. Některé knihy se

specializují na konkrétní budovy. Příkladem jsou knihy Zdeňka Fišera a Karla Kibice o radnicích. V tomto ohledu jsou přínosnější publikace lokálního významu, které neopomíjejí i méně významné stavby. Přínosné jsou knihy *Člověk a renesance* Andrewa Martindalea a Gombrichův *Příběh umění*.

Knihy o umění napomáhají pochopit vývoj slohů a propojenost přelomových období. Za důležité zdroje považuji i knihy o historii Zikmunda Wintera, umožňující lepší vhled do událostí politických, ekonomických a sociálních. V práci využívám také archivních pramenů týkajících se města Plzně.

2 RENESANCE

Pojem renesance nepředstavuje jen umělecký sloh ale i historickou epochu, jejíž počátek je kladen na přelom 13. a 14. století s centrem v severní Itálii, především ve Florencii. Zjednodušeně se renesance charakterizuje jako znovuzrození antické kultury a jejích hodnot. „*Přímé napodobování antiky se zprvu neobešlo bez omylů a nelze se nikterak domnívat, že sami umělci viděli v objevování antiky hlavní smysl svého poslání.*“¹ Renesance se obracela k člověku, jako objektu zájmu a zkoumání. Nanejvýše je hodnocen individualismus svobodné osobnosti.² Tato doba je považována za počátek racionální a empirické vědy, která se odděluje od filozofie. Ani v umění nedocházelo k pouhému kopírování antického umění. Užité prvky se dále rozpracovávaly na základě empirického zkoumání. Rozvoj se dotýkal všech oblastí umění.³

Renesance byla plně svázána se změnami myšlení ve společnosti, politického vědomí, s rozvojem obchodu a celkovou hospodářskou prosperitou měst, které vytvářely větší územní celky – městské státy. V celé Evropě narůstala poptávka po luxusním zboží z Východu, jehož dovoz zprostředkovávali převážně italští obchodníci. Na tomto obchodu získávali velké bohatství.⁴ Šlechta a majetné měšťanstvo si uvědomily své postavení a potřebovaly tento vzestup nějak prezentovat, proto k významným změnám docházelo právě v architektuře, která sloužila k prezentaci movitosti a společenského postavení.

2.1 Renesanční umělec

V této době docházelo ke změně sociálního postavení samotných umělců. Zatímco středověký umělec byl spíše považován za řemeslníka a dílo zůstávalo nesignované, renesanční umělec nechtěl zůstat anonymním bez ocenění práce. Umělec všestranně rozvíjel vlastní osobnost vědeckým zkoumáním. Výsledky pozorování uplatňoval nejen

¹ MARTINDALE, Andrew, *Člověk a renesance*, Praha 1972, s. 16.

² GOMBRICH, Ernst, Hans, *Příběh umění*, Praha 2004, s. 224.

³ MARTINDALE, s. 7

⁴ Tamtéž, s. 8.

ve svých dílech, ale také ve vývoji nástrojů, například štětců nebo dlát. Spolupráce mezi umělci a vědci se stávala nepostradatelnou. Malíři a sochaři studovali stavbu těl při veřejných pitvách v anatomických amfiteátrech, realitu pohybů, perspektivu a pracovali s prostorem a jeho hloubkou.⁵

Renesanční umělci v tomto duchu netvořili svá díla jen prakticky. Mnozí vydávali teoretické spisy o umění. Pro architekturu se stalo významné vydání Vitruviova spisu v roce 1485. „*Vitruvius tak dal prvotní představu o architektovi jako o člověku, který si osvojí znalosti (fabrica) a teoretickou koncepci (rationatio)*“.⁶ Na Vitruvia navazoval Leon Battista Alberti (1401–1472) dílem „*Deset knih o stavitelství*“.⁷

2.2 Periodizace renesance

Italská renesance se dělí podle staletí, ale není jednotná pro vývojové fáze jednotlivých kulturních okruhů. V architektuře *quattrocento* označuje 15. století až do roku 1500, období mezi lety 1500–1550 se nazývá *cinquecento* a představuje vrcholnou renesanci, pozdní renesance se prolíná s manýrismem a je vymezena roky 1550–1580.⁸

Do zaalpských zemí přišel nový sloh o něco později. V Čechách se první známky renesance prolínaly s pozdní gotikou. Časově je vymezena od roku 1492 až do roku 1526. Toto období pronikání nového slohu se nazývá Jagellonskou renesancí. Raná renesance probíhá mezi roky 1526–1547/50 a je spojena s nástupem nových panovníků z rodu Habsburků. Vrcholnou renesancí se označuje období mezi roky 1550–1587, kdy byla započata intenzivní renesanční výstavba i mimo prostředí panovnického dvora. Poslední v tomto dělení je Rudolfínská renesance a manýrismus mezi lety 1576/83–1620.⁹

⁵ MARTINDALE, s. 12.

⁶ VLČEK, Pavel, *Dějiny architektury renesance a baroka*, Praha 2006, s. 6.

⁷ Vydáno ve Florencii v roce 1485.

⁸ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 25.

⁹ CHYTIL, Karel, *Mistři liganští v Čechách v XI. století*, Praha 1925, s. 24.

2.3 Pronikání nového slohu

Z Itálie se renesance šířila do zaalpských oblastí pomalu. Zpočátku se projevovala jen v jednotlivých prvcích staveb, jako v portálech nebo ostění oken. Většina zemí umění přijímala prostřednictvím umělců, kteří byli najímáni přímo v Itálii, na počátku 16. století. Další cestou poznání se staly grafické předlohy nebo architektonická kompendia.¹⁰

První zemí, která se nechala italskou renesancí ovlivnit, byly Uhry Matyáše Korvína. Právě díky stykům s Uhry přicházela renesance nejprve na Moravu. Po Korvínově smrti se novým králem stal Vladislav Jagellonský. Po spojení se renesance dostala i do Čech, i když do západní části spíše pronikala ze Švábska a Bavorska.¹¹

Na konci 15. století se také objevily první stavby ve Francii, Španělsku a Portugalsku. Později pronikala i do Německa, jako zprostředkovaný sloh z Čech, Uher a Rakouska. Jednou z posledních zemí byla Anglie, kde byl renesanční sloh přijat až v polovině 16. století. Avšak toto přenesení neznamenal přijetí ryzích forem italské renesance. *„Renesance ve Francii, Sasku i v tehdejší Nizozemí, v Horních Uhrách a v Polsku, ba dokonce i za Pyrenejemi, ve Španělsku, vznikala rovněž kompromisem se starším domácím výtvarným cítěním, na jehož kořeny se renesanční formy jen roubovaly a jehož domácí tvary i skladba jí všude postupovaly.“*¹² Šíření renesanční architektury je možné sledovat podle obchodních a politických zájmů. V mnohém přispívali i poutníci, kteří přes Itálii proudili. Měli možnost se seznámit s novým slohem jako první.¹³

2.4 Typy staveb

K velkým změnám nedocházelo ve druzích staveb, ale v četnosti jejich výstavby. Od středověku se měnily požadavky na pohodlí a zázemí bydlení. Inovace nastala v okolním prostředí staveb. U šlechtických

¹⁰ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 130.

¹¹ ŠAMÁNKOVÁ, Eva, *Architektura české renesance*, Praha 1961, s. 7.

¹² Tamtéž, s. 42.

¹³ Tamtéž.

zámků a paláců byly budovány zahrady geometrických dispozic s menšími stavbami sloužícími k zábavě, například letohrádky, oranžerie a skleníky.¹⁴

Oblíbenou stavbou se stal *castello* – zámek pevnostního typu (*in modo di fortezza*), jenž byl opatřen nárožními bastiony a zemním valem. V městské zástavbě začalo převládat *italské palazzo* – palác. Z vnějšíku fasáda připomínala opevněné sídlo. Čtyři křídla obklopovaly nádvoří, do nějž se obracely arkádové lodžie. Právě v Čechách se z tohoto typu často vycházelo při stavbách šlechtických zámků a od druhé poloviny 16. století i měšťanských velkých domů.¹⁵

Důležitými stavbami byly špitální, lázeňské, vojenské, technické a hospodářské stavby. Vzmáhající se města si nechávala stavět radniční budovy jako prezentaci hospodářské a politické moci. S humanistickým důrazem na vzdělání souvisely stavby školních budov a knihoven.¹⁶

2.5 Konstrukce staveb

Stavební technika v gotické architektuře se zakládala na součinnosti zednických a kamenických mistrů. Kamenné články se osazovaly společně s rostoucím zdivem. V renesanci se postup změnil a v podstatě se takto staví až dodnes. V renesanci zednický mistr provedl hrubou stavbu zdí, štítů a kleneb. Po dokončení stavby kameník začal osazovat okna, dveře, krby a arkády. Půdorysně se budovy rozšiřovaly, v městské zástavbě často docházelo ke spojování sousedních domů.¹⁷

Oblíbeným stavebním materiálem stále zůstával kámen, který později nahrazovaly cihly. Ty se uplatňovaly především v konstrukci kleneb nebo v obezdívkách kolem oken a dveří. Dřevo se užívalo pro stavby krovů, schodišť a rovných stropů. Kovem se zpevňovaly arkády.

¹⁴ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 14.

¹⁵ Tamtéž, s. 15.

¹⁶ Tamtéž, s. 17.

¹⁷ ŠAMÁNKOVÁ, s. 41.

Měděný plech se používal jako krytina. Výběr užitého materiálu byl také závislý na movitosti objednavatele celé stavby. Ve stavebnictví se často využíval i rákos, asfalt nebo sádra.¹⁸

Velká pozornost byla věnována exteriérům budov. Na fasádu se používaly omítky vícevrstvené, zdobené sgrafitem, napodobujícím drahý kamenný obklad, či malbou. Omítky v interiérech byly doplněny především malbou, ale objevovala se i zde sgrafita. „*Do speciálních omítek patří také umělé mramory, tj. malta z drceného mramoru, která napodobovala (po napuštění voskem) mramor i v místech, kde by kamenný materiál mohl být jen stěží využit.*“¹⁹ Kamenných článků se používalo v místech, kde byla důležitá pevnost, byly ovšem zároveň umělecky zpracovány. Také se jich využívalo jako dekorativního prvku v podobě bos.²⁰

V renesanci se konstruovaly všechny druhy kleneb. Gotická klenební žebra se odlehčovala nebo se úplně ztrácela a byla naznačována tzv. hřebínky, vytaženými štukovými hranami, nebo lištami, které zdůrazňovaly proniky klenebních ploch. K plastické výzdobě interiérů se používal štukatur.²¹

Typické prvky italské renesance se nalézaly ve všech zemích, ale byly doplňovány a transformovány i podle potřeb lokalit. Takovým příkladem může být zastřešení. Italské, málo sklonité střechy nevyhovovaly podnebí v severních oblastech, proto krovy zakrývali vodorovně zakončenou zdí nad průčelím.²²

¹⁸ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 21.

¹⁹ Tamtéž, s. 22.

²⁰ Tamtéž, s. 21.

²¹ BUKOVSKÝ, Jan a kol., *Dějiny stavitelství: Přehled vývoje architektury a stavebnictví*, Brno 2001, s. 119.

²² Tamtéž.

3 RENESANCE V ČECHÁCH

Budování v novém slohu se v prvních desetiletích týkalo především královského dvora a šlechty. Od poloviny 16. století byla započata intenzivní proměna měst a měšťanských domů. „*Prvky italské renesance se v novém prostředí asimilovaly a přetvořily ve specifický projev nového slohového odstínu nazývaného českou renesancí.*“²³ Prvním ohlasem renesance na Moravě je vstupní portál Spanilé věže tovačovského zámku²⁴ z roku 1493 a shodně datována jižní brána zámku v Moravské Třebové²⁵. Renesančních prvků využíval i mistr pražské dvorské hutě Benedikt Rejt při přestavbě Pražského hradu na ostění oken a portálů vně i uvnitř Vladislavského sálu.²⁶

Intenzivněji se renesance šířila za vlády Ferdinanda I. Habsburského. V době jeho panování přicházel větší počet italských umělců. Domácí stavitelé nebyli obeznámeni s technikami stavby nového slohu, proto se najímali italští odborníci. Stavební formy používané těmito umělci vycházely z klasické toskánské renesance s odkazem na římské antické prvky. Při budování panských sídel si toto pojetí uchovávali. Na stavbách městských a měšťanských domů propojují gotický charakter staveb s renesančními prvky.²⁷

3.1 Zámecké stavby

Prvotní zámecké stavby vznikaly přestavbami nebo rozšířením existujících hradů. Zároveň rostly novostavby v podobě zámků nabízejících komfortnější život. Pohodlí a krása byla podtržena geometricky disponovanými zahradami s terasami, fontánami, jízdárnami a jinými menšími stavbami. Technické i formové znalosti umělců se skloubily s požadavky a finančními možnostmi zadavatelů, terénem

²³ KUMPERA, Jan a kol., *Dějiny západních Čech: I. díl*, Praha 2004, s. 225.

²⁴ Vlastníkem byl Ctibor Tovačovský z Cimburka.

²⁵ Sídlo Ladislava z Boskovic.

²⁶ ŠAMÁNKOVÁ, s. 14.

²⁷ Tamtéž, s. 27.

krajiny a dostupností vhodných stavebních materiálů. Mnozí šlechtici na svých panstvích vlastnili kamenolomy a cihelny.²⁸

Pro venkovská sídla se stal charakteristickým dvůr s pravidelným čtyřhranným půdorysem obklopený arkádami s využitím sloupů a oblouků. Patrové otevřené galerie, inspirované nádvořími v Bologni, Bergamu a Luganu, se později upravovala zasklením nebo i úplným zazděním. Z architektonických detailů se nejčastěji používaly toskánské a jónské hlavice sloupů a kanelovaný sloup s vloženými pruty v dolní části dřívku. Od druhé poloviny 16. století se používalo herm u portálů i krbů, dórského vlysu s metopami a kartuší.²⁹

Zdivo zakončuje jednoduše profilovaná římsa nebo častěji používaná vydutá římsa s lunetami. Nad římsami se dále vypínaly střechy s rozmanitými tvary zdobených štítů, jež zdobí tzv. čučky v podobě váz, jehlanů nebo koulí.³⁰ Celkový dojem průčelí dotvářela klasická kamenná bosáž, sgrafitová bosáž a figurální sgrafita. K dekoraci exteriérních ale i interiérových omítek sloužila chiaroscurová malba, která vytvářela pomocí dvou barev iluzivní sochařská díla.³¹

Klenby v zámeckých interiérech jsou bohatě zdobeny štukaturami a malbou, která se uplatňuje také na stěnách. *„Bílá štukatura jest římského původu, vznikající za dob Rafaelových, vniká do severní Itálie a do Prahy dostává se poměrně záhy ve Hvězdě.“*³² Štuk se užíval na výzdobu krbů. K vytápění sloužila i kachlová kamna. Stěny se obkládaly mramorem, dřevem, koženými tapetami, tapisériemi a gobelíny. Podlahy byly dřevěné, parketové, z dlaždic nebo kamenných desek. Nový sloh obohatil vývoj nábytku. Z Itálie se dovážela benátská zrcadla a sklo.³³

²⁸ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 129.

²⁹ CHYTIL, s. 29.

³⁰ BUKOVSKÝ, s. 119.

³¹ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 22.

³² CHYTIL, s. 52.

³³ Tamtéž, s. 32.

3.2 Měšťanské domy

Finančně se zmáhající měšťanstvo, primárně obchodníci, si po vzoru šlechty nechávalo přestavovat své domy. Italští stavitelé přijímali tyto zakázky převážně z finančních důvodů. Na rozdíl od šlechty, měšťané práci platili řádně. „*Dispozice renesančního měšťanského domu se příliš neliší od pozdně gotického.*“³⁴ V městské zástavbě se však přizpůsobovala vymezenému prostoru parcely. Často docházelo ke spojení dvou sousedních parcel. Tím se rozšířil prostor a domy už nebylo třeba hloubkově disponovat. Ne u všech domů se přidávalo dvorní křídlo. Neopomenutelnou součástí byla ukázka bohatství, která se promítala do vnější úpravy staveb. Domy obchodníků byly koncipovány k bydlení a také jako dílny a obchody. K tomu účelu sloužila velká síň – mázhauz, situovaná v přízemí nebo i v patře. Vnitřní prostory byly zakončené opět klenbami s bohatými štukaturami nebo malovanými dřevěnými trámovými a kazetovými stropy.³⁵

K celkovému rozvoji stavitelství přispívaly časté požáry, a tak dřevěné nebo hrázděné domy střídaly zděné. Gotické štíty byly renovovány a tvarově pozměňovány nebo nahrazovány atikami.

3.3 Městské a sakrální stavby

Ze středověku se u většiny měst zachovával hradební systém. V renesanci se opevnění většinou opravovalo a přizpůsobovalo novým vojenským technikám. Úplně nová opevnění se budovala jen zcela výjimečně. Přes řeky se stavěly kamenné a dřevěné mosty v podobě kryté chodby. Ve městech to byly vodárny, které dostávaly novou podobu. Tyto veřejné stavby byly součástí vzhledu města a vypovídaly o hospodářské situaci, proto na ně byly kladeny takové nároky.³⁶

Z městských staveb byly reprezentativní hlavně radniční budovy. Správci měst zpočátku úřadovali z vlastních domů. S přibývajícím

³⁴ BUKOVSKÝ, s. 122.

³⁵ ŠAMÁNKOVÁ, s. 44.

³⁶ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 18.

administrativou vzrostla potřeba samostatné budovy. Úřední dům se stal součástí městské zástavby a jeho koncepce poukazovala na postavení a hospodářskou situaci města. V přízemí radničních budov českých měst se nacházelo i několik místností, sloužících jako vězení.³⁷

Sakrální stavby si nadále udržovaly gotický ráz nebo alespoň gotické detaily. *„U nás vzniklo několik málo renesančních kostelů během 16. století, spíše však dosti tradičního výrazu, a ke změně tak u nás došlo až na samém počátku 17. století.“*³⁸

Tento stavební ruch ovlivňoval rozvoj řemesel, jako bylo štukatérství, řezbářství, kovářství atd. Byla určena pravidla a normy pro kamenické a zednické práce. V roce 1549 vešly v platnost například zákony o mzdách a pracovní době. Ačkoli se tato pravidla měla uplatňovat také pro italské řemeslníky, často se porušovala.³⁹

³⁷ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 16.

³⁸ Tamtéž, s. 18.

³⁹ WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst*, 2. díl, Praha 1892, s. 189.

4 PŘÍCHOD ITALSKÝCH UMĚLCŮ

První italští umělci, pracující v Dalmácii a Uhrách, přišli na Moravu. Někteří pokračovali a nechali se najmout do pražské huti. Služby mistrů si vedle královského dvora platila i šlechta. V této době šlechta přivedla stavitele a umělce přímo z Itálie, které najímala při svých cestách. Jedni z prvních byli Pernštejnové nebo Šlikové. Smluvně doložená první skupina italských mistrů přišla do Čech roku 1534 z Vídně a provedla přípravné práce na terénu před stavbou Letohrádku královny Anny (Belveder). Důležitou úlohu hrál Florián Griespek z Griespachu⁴⁰, sekretář Ferdinanda I., který uměl italsky a poskytoval tlumočnické služby. Na své stavby si později najímal mistry z pražské hutě.⁴¹

Většina příchozích pocházela ze severní Itálie, z okolí Lugana a Coma, především z alpské části Lombardie. *„Pátráme-li po provinenci těchto mistrů, přicházíme vždy k jednomu východisku – jezeru luganskému a jeho okolí.“*⁴² Tato oblast byla chudá na zemědělskou půdu. Po generace se zde lidé věnovali opracovávání kamene, stavitelství a stávali se mistry. Nový pracovní trh, který se jim otevíral, tak plně využívali. Často se stávalo, že první cestu vykonali jako učňové, posléze povýšili na tovaryše a vraceli se jako mistři. Z vlasti přicházeli průmysly do Innsbrucku, kde se jejich cesty rozdělily. Někteří pokračovali lodí do Pasova, jiní šli přes Vídeň do Čech nebo Polska. Taková cesta byla finančně náročná a náklady s ní spojené nesla celá rodina.⁴³

V nových místech působiště se obraceli už na konkrétní osoby nebo příbuzné, jež jim pomohly seznámit se s novým prostředím, lidmi a zvyklostmi. Mistři si nad nově příchozími brali patronát, což italskou komunitu více spojilo. V Čechách po příchodu museli předložit latinsky psanou domovskou listinu, ověření o řádném manželském původu.

⁴⁰ Florián Griespek z Griespachu pocházel z rytířské rodiny. Narodil se 18. prosince 1509 v Innsbrucku. Po studiích doporučen Karlem V. do služeb Ferdinandovi I.

⁴¹ ŠAMÁNKOVÁ, s. 29.

⁴² CHYTIL, s. 35.

⁴³ KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976, s. 6.

V husitské Praze požadovali přijetí husitské víry – sub utraque, což se neuplatňovalo u dvora. Za vlády Maxmiliána II. se od tohoto požadavku úplně ustoupilo.⁴⁴

4.1 Život v novém prostředí

Ačkoli si někteří Italové pořizovali domy a jiný movitý majetek a usazovali se v zemi, i tak neztráceli kontakt s domovinou. Vraceli se do rodných měst, kde spravovali tamní majetek, najímali nové dělníky a tovaryše. Zároveň se seznámili s novými prvky a technikami.⁴⁵ Do Čech je následovaly rodiny a další příbuzní. Ve městech vznikaly kolonie zpevněné nejen příbuzenskými vazbami, ale i sňatkovou politikou, kmotrovstvím a poručnictvím nad dětmi zemřelých krajanů. Pražská kolonie se sdružovala v jedné čtvrti a zřídila vlastní špitál, školu, kapli i hřbitov.⁴⁶

Společenský vliv italských umělců vzrůstal. Někteří dosáhli povýšení do šlechtického stavu, například Giovanni Battista a Ulrico Aostalli de Sala z Lugana. Naproti tomu se objevovaly i četné soudní spory s Vlasy a mezi Vlasy. K sociálnímu přijetí cizinců přispěly i překlady nebo jiné úpravy jmen a příjmeních. *„Křtící jména jsou zčeštěna neb zněmčena, tak Giovanni, Johanes sluje Jan, Hans, Honz, Honzík, Hanuš a těch je tolik, že je těžko se v nich vyznati. Některá jména, Savosa, Garanga, Lugesso, dostávají úplně český zvuk: Závoza, Karanka, Lukeš.“*⁴⁷ Mnohá příjmení se jen zjednodušeně změnila podle země původu nositele na *Vlach*.

Většina italských umělců se vracela po získání finančních prostředků zpět do Itálie. Někteří se zde usazovali natrvalo a splývali s českým obyvatelstvem.

⁴⁴ CHYTIL, s. 54.

⁴⁵ ŠAMÁNKOVÁ, s. 110.

⁴⁶ CHYTIL, s. 54.

⁴⁷ Tamtéž, s. 53.

5 GIOVANNI DE STATIA

Jméno tohoto stavitele a architekta má několik podob. Uvádí se v italské podobě Giovanni nebo Jan, Hanuš, Hons a Hans. Příjmení se píše s přídomkem de, popřípadě i bez, ve tvarech Staciis, Statio, Statijs, Stazio, Vlach.⁴⁸

Z osobních dat není o staviteli mnoho známo. Asi nejvíce informací poskytuje závěť z 3. ledna 1595. Statia pocházel z Massagna a jeho otcem byl Domenico. V testamentu uvedl přání, aby byl pohřben v kostele San Lorenzo v Luganu. Rodnému kostelu v Massagnu odkázal finanční částku za mše, které budou po jeho smrti slouženy. Poprvé se oženil s Magdalenou, dcerou Domenica Maggi de Ronio, jehož druhá dcera byla provdána za Ulrica Aostalli. Podruhé se oženil s Laurou, dcerou Andrea del Cortino z Melide. V tomto manželství se narodily dvě děti, v roce 1591 dcera Markéta, ale druhé dítě přišlo na svět až po Statiově smrti v roce 1595. Poručníky byli stanoveni jeho žena a Abondio de Staciis.⁴⁹

Giovanni Antonio Brocco, kameník při Pražském hradu a malíř Mariano de Mariani byli stanoveni jako dohlížitelé nad pohledávkami v Čechách a na Moravě. Po smrti stavitele rodina prodala veškerý majetek v celkové sumě 2530 kop grošů míšeňských a odchází zpět do Lugana.⁵⁰

5.1 Před Čechami

Giovanni de Statia pravděpodobně přišel se skupinou italských stavebníků z Vídně, kteří vstoupili do císařských služeb. Ti pracovali na stavbě vídeňského opevnění mezi roky 1530–1546. Bylo vystavěno ve stylu renesančního klasicismu. Statia určitě odešel už před rokem 1543.⁵¹

Těmto hypotézám odpovídá použití tvarosloví na zámku v Kaceřově, pro jehož stavbu si Florián Griespek z Griespachu⁵² přivedl stavební

⁴⁸ VLČEK, Pavel, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 489.

⁴⁹ Archiv města Plzně, *Liber testamentorum*, inv. č. 224, f. 202 – 229.

⁵⁰ STRNAD, Jan, *Sborník dějepisných prací*, Plzeň 1888, s. 15.

⁵¹ Tamtéž, s. 14.

⁵² Také psáno jako Florián Gryspek z Gryspachu.

skupinu právě z Vídně. Také lze toto usoudit podle příchodu švagra Ulrica Aostalliho do Prahy kolem roku 1546. Rodinná vazba byla důležitá a zavazující. V této době v Čechách Aostalliové už působili a měli určité postavení.⁵³

5.2 Griespekovské zámky

Giovanni de Statia se účastnil dvou staveb sídel zámeckého typu pro Floriána Griespeka z Griespachu. Prvním byla výstavba zámku Kaceřov mezi roky 1543–1559 na severním Plzeňsku. Druhým objektem byl zámek v Nelahozevsi. Se stavbou se započalo v polovině roku 1553. Autor plánů ani jednoho areálu není znám. Předpokládá se, že patřil do dvorní pražské hutě. Celkový plán mladší stavby Nelahozevsi se řídil dispozičními principy Kaceřova, ale byl pokročilejší. Východní křídlo zámku Nelahozeves a Kaceřov jsou dokladem vlny severoitalské klasicistické renesance.⁵⁴

Účast stavitele Statia sice není doložena v písemných pramenech, ale vzhledem ke shodně použitému uměleckému projevu Kaceřova, východního křídla nelahozevského zámku a plzeňské radnice, kde je Statia doložen, potvrzuje jeho příslušnost k jednomu okruhu stavitelů.⁵⁵

5.2.1 Kaceřov

Kaceřovské panství si Florián Griespek z Griespachu pořídil v roce 1539 od plaského kláštera. O rok později začal se stavbou zámku. Se svolením císaře využil pražskou huť. *„Nejspíš byl v Praze osloven nám bohužel neznámým italským stavitelem (byla sice vyslovena některá jména, ale jen na bázi hypotéz), který jej přesvědčil o přednostech svého návrhu.“*⁵⁶ Od roku 1543 se na stavbě podílel i Giovanni de Statia a to až do roku 1559.

⁵³ CHYTIL, s. 56.

⁵⁴ ŠAMÁNKOVÁ, s. 40.

⁵⁵ KIBIC, Karel, *Historické radnice*, Praha 1988, s. 51.

⁵⁶ NOVOBILSKÝ, Milan, ROŽMBERSKÝ, Petr, *Gotická tvrz a zámecká pevnost Kaceřov*, Plzeň 2007, s. 34.

Plány počítaly se zabudováním původní gotické tvrze do severního křídla. Urbář z roku 1558 zmiňuje i ostatní původní stavby, avšak situování není možné určit.⁵⁷ Půdorys⁵⁸ je mírně nepravidelně čtvercový, tvořen čtyřmi křídly uzavíracími nádvoří. Uprostřed východního křídla, 50 metrů dlouhého, je průjezd a branka a ve stejné ose je další přístup západním zahradním křídlem. Portály vstupů jsou zaklenuté do půlkruhu, mají bosované pozadí, kladí nesou toskánské sloupy. Východní křídlo je opatřeno dvěma rizality severním a jižním, další střední rizalit je na západním křídle.⁵⁹

První bylo postaveno východní křídlo⁶⁰ i s oběma rizality, které bylo zastřešeno v roce 1549. Toto křídlo je koncipované jako třípatrové, i když prostory zaujímají výšku dvou pater. Podle dat na krbech následovalo jižní křídlo v roce 1552, pak se vztyčilo severní křídlo. Boční křídla jsou dlouhá 40 metrů a částečně jsou také třípatrová. Jako poslední se stavělo západní křídlo s velkým sálem v patře. *„Na vnější fasádě východního vstupního křídla nad okny prvního patra byla v sgrafitu vyvedena okénka s pootevřenými okenicemi a iluzivní okna najdeme i na jiných křídlech.“*⁶¹ Okna a dveře dokresluje pískovcové profilované ostění.

Nádvoří obklopují arkády na mohutných pilířích s představenými toskánskými polosloupy.⁶² V přízemí jsou arkády na všech křídlech, ale v patře jen na protilehlých stranách. Otevřené lodžie jsou v prvním patře severního a jižního křídla, které ještě doplňují tři pole arkád⁶³ na odlehčených toskánských sloupech, zaklenutými valenou křížovou klenbou a valeně s výsečemi. Rozvržení kopíruje římskou palácovou architekturu. V interiérech byly použity křížové klenby, převážně

⁵⁷ NOVOBILSKÝ a kol., s. 34.

⁵⁸ Viz příloha č. 1.

⁵⁹ ŠAMÁNKOVÁ, s. 31.

⁶⁰ Viz příloha č. 2.

⁶¹ NOVOBILSKÝ a kol., s. 36.

⁶² Viz příloha č. 3.

⁶³ Arkády zničil požár v roce 1912.

s výsečemi a v hlavním sálu a sálu západního křídla necková klenba prolomená lunetami.⁶⁴

Zámek se vytápěl dvanácti krby dvou typů a kamny. Výstavnější krby se sestávaly z předsazené konstrukce dýmníků i topeništních nik. Bohatě zdobeným krbem se vytápěl hlavní sál. Kladí s dórským vlysem nesou hermy, podporované volutovými sponami, které nesou odstupňovaný architráv. Pletencové ornamenty zdobí vnitřní strany. Uvnitř krbu se nacházejí kresby, které pocházejí z doby, kdy krb sloužil už jen k dekorativnímu účelu. Mnohem jednodušší výzdobu, orámování topeništní niky, má druhý typ krbu.⁶⁵ *„Pokrokové bylo hygienické zařízení zámku, které sestávalo ze záchodové šachty umístěné při nádvořním koutu jižního a východního křídla. V každém patře byla ve zdivu ponechána nika, do které byl umístěn záchod opatřený odpadním keramickým potrubím, dodnes dochovaným. Dole ve sklepě byly připraveny nádoby, které se po naplnění odvážely.“*⁶⁶

Celý zámek byl dokončen až v roce 1563, kdy bylo zhotoveno i opevnění. Stavba přinesla několik nových prvků. Kaceřov byl první renesanční zámek v Čechách. Účast Statia na této stavbě potvrzují formy, které užíval při stavbě radnice.⁶⁷

5.2.2 Nelahozeves

Florián Gryspek koupil *Nelahozeves* nedaleko Prahy v době, kdy se stále ještě pracovalo na stavbě zámku Kaceřov.⁶⁸ Jednalo se o tvrz, kterou však architekt už nezačlenil do novostavby, jako tomu bylo u zámku v Kaceřově. Jiná je orientace hlavní osy, což se během stavby zámku změnilo. Půdorysná kompozice se inspiroje v knihách Sebastiana Serlia.⁶⁹

⁶⁴ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 140.

⁶⁵ NOVOBILSKÝ a kol., s. 36.

⁶⁶ Tamtéž, s. 35.

⁶⁷ ŠAMÁNKOVÁ, s. 40.

⁶⁸ Tamtéž, s. 30.

⁶⁹ VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 141.

Celá stavba začala severním křídlem jako hlavním obytným traktem. Dispozice původně počítala s uzavřeným na hloubku položeným obdélníkem, v rozích s rizality půdorysu bastionu⁷⁰. Nárožní bastiony zámku připomínají Vignolovu Caprarolu⁷¹ nebo návrhy, které jsou v Serliově kompendiu.⁷² Vignolova stavba spočívá na pentagonální základně. Monolitické průčelí kontrastuje s osobitým řešením schodiště. Vnitřní nádvoří je kruhové s mohutnými arkádami, které se střídají s jemnějšími otvory, a iónský řád horního patra vyvažuje strohost přízemí.⁷³

Ke změně v plánech došlo při stavbě západního křídla, jež se změnilo na polovinu zúženou spojovací galerii. Od primárně plánovaného vstupu z jižní strany se ustoupilo a hlavní vstup byl vybudován v jihozápadním bastionu, jehož stavba se počítá do třetího stavebního údobí. Do stejného období se řadí i konstrukce východního křídla.⁷⁴ Hlavní vstupní portál je do poloviny rustikově podezděn, na této podezdívce stojí drobné sloupy iónského typu nesoucí kladí a rámuující polokruhovou záklenku brány. Sloupky slouží jako rámce pro ozdobné závitnicové kartuše.⁷⁵

Vnější úprava všech křídel je jednotná. Podezdívka se skládá z velkých pravidelně tesaných kvádrů, které se opakují na nárožích rizalitů a vystupují až k lunetové římse, opakují se také kolem oken. Zdi jsou sgrafitované ornamentálními a figurálními výjevy. „*Postavy, jednak v bohatých soudobých kostymech, jednak vzaté z antické mythologie, hustě obkličují bujný rostlinný úponek s exotickým ptactvem.*“⁷⁶ Celkový

⁷⁰ Viz příloha č. 4.

⁷¹ Villa Farnese v Caprarole. Stavba zahájena roku 1559 představuje renesanční obměnu středověkého castella. Viz příloha č. 6 a 7.

⁷² VLČEK, *Dějiny architektury*, s. 141.

⁷³ VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, Olga, *Poklady umění v Čechách a na Moravě: Zámek Nelahozeves*, Praha 1944, s. 6.

⁷⁴ ŠAMÁNKOVÁ, s. 31.

⁷⁵ VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, s. 6.

⁷⁶ Tamtéž, s. 9.

vnější vzhled odpovídá vrcholné české renesanci, jejímž typickým znakem je korunní lunetová římsa.⁷⁷

Dvorní velká arkáda severního křídla má v přízemí plně bosované pilíře nad římsou zdobené kartušemi.⁷⁸ Lodžie prvního patra jsou zdobené vysokými iónskými polosloupky, sdruženými okny s prolamovanými parapety, iónskými malými sloupky, vysokými volutovými konsolami. V prostoru mezi nimi se opakuje motiv kartuší. Oknům v prvním patře odpovídají sdružená obdélná okna druhého patra. Arkádová pole oddělují polopilíře. Detaily dodávají průčelí vysokou plastičnost a mají vyvolat dojem přes sebe položených dvou vrstev.⁷⁹

Průčelí východního křídla zámku určují tři horizontály: průběžný okenní parapet, podokenní římsa druhého patra a korunní římsa. Přízemní arkády mají čtyři oblouky s rustikovanými pilíři a záklenky, jako se to opakuje na všech křídlech. Nad okny prvního patra je mohutná rovná římsa nesená konsolami. Pouhou rustikou jsou rámována okna ve druhém patře.⁸⁰

Západní křídlo má pouze šíři průběžných arkád. Slouží jako průchozí chodba spojující jihozápadní rizalit a severní křídlo. Přízemní arkádu zakončuje římsa, která zároveň slouží za základ parapetů oken v prvním patře.⁸¹ Členění fasády tvoří iónské polosloupky, jejich předsunuté sokly předělují průběžný parapet, s hlavicemi, pokračujícími v oblomeném kladí a římse pod okny druhého patra.⁸²

Interiér ve východním křídle není dochovaný kvůli přestavbě v roce 1874. Nejlépe zachované místnosti celého zámku se nalézají v severním křídle. V přízemí se v místnostech střídá hřebínková a lunetová klenutí. Dva sály prvního patra jsou opatřeny tabulkovými stropy, stejně tak jsou

⁷⁷ VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, s. 9.

⁷⁸ Viz příloha č. 5.

⁷⁹ VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, s. 11.

⁸⁰ ŠAMÁNKOVÁ, s. 31.

⁸¹ VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, s. 12.

⁸² Tamtéž, s. 13.

v místnostech bytu. Zde se nachází knihovna a obrazárna. Krby a dveře mají profilované kamenné ostění.⁸³

V severovýchodním rizalitu se nachází rytířský sál. Strop sálu je zaklenut neckovou klenbou a bohatě štukován. Čtvercové střední pole sbíhá lunetami vloženými do vysoké vouty k podstrovní římsě.⁸⁴ Ovocné motivy pásů rozdělují plochu stropu na šest polí s vyobrazením náboženských motivů a motivů z antické mytologie a římské historie, přičemž se střídá malba se štukovými reliéfy. „*V lunetách jsou zobrazení římských císařů: Julius Caesar, Augustus, Tiberius, Caligula, Nero, Galba, Otto, Vitellius, Vespasianus, Titus a Domitianus. Z námětů malovaných zřetelně rozeznáváme dnes již jedině podobu Boha Otce a Spasitele.*“⁸⁵ Ve stěnách sálu se střídají niky s okenními výklenky. Veliký, bohatě zdobený krb sálu je z bílého mramoru.⁸⁶

K nelahozevskému panství patřil i kamenolom, takže na stavbu se využívalo lokálního zdroje. Zámecká zahrada byla založena až po smrti Floriána Griespeka. Ve stavbě pak pokračoval jeho syn Blažej. Ačkoliv stavba trvala přes sedmdesát let, je v podstatě nedokončená.⁸⁷

5.3 Plzeň

V souvislosti se stavbou nedalekého zámku v Kaceřově a Horšovském Týně⁸⁸ se objevili italští stavitelé v Plzni. První početnější skupina, asi patnácti umělců, přišla do města v padesátých letech 16. století a pořídila si zde domy. Giovanni de Statia byl nejvýraznější osobností této skupiny a je uváděn jako mistr plzeňské hutě. Nad kolonií držel patronát tchán Statia Domenico de Maggi.⁸⁹

Italové se zde usazovali i z náboženského důvodu, protože Plzeň jako katolické město, nekladla žádné podmínky pro přijetí do města.

⁸³ VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, s. 13.

⁸⁴ Tamtéž, s. 15.

⁸⁵ Tamtéž, s. 16.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ ŠAMÁNKOVÁ, s. 31.

⁸⁸ Majitel Jan mladší Popel z Lobkovicz.

⁸⁹ STRNAD, s. 13.

Členy kolonie byli například kameník a stavitel Giovanni Merlian, Sebastiano de Mutonibus, Albrecht Gryson, Marco Soldato nebo Matteo Merlian.⁹⁰

5.4 Urbanizace

Při zakládání měst se bral ohled na hospodářskou funkci, terénní možnosti, trasy cest a statut města. Lokátorovým úkolem nebylo jen najít vhodné místo, vyměřit půdorys, ale hlavně se postarat o osídlení. Obyvatelům nových královských měst poskytoval panovník svobodnou držbu statků a osobní svobodu. Plzeň byla založena kolem roku 1295 v rámci přemyslovské kolonizace českých zemí za vlády Václava II. Lokátorem byl Jindřich, jenž se stal i prvním královským rychtářem.⁹¹

Základem pro stanovení půdorysu města byly vodní toky a obchodní cesty, především řezenská a norimberská. Jádro tvoří obdélníkové náměstí (193×139 m), v době založení jedno z největších v Evropě. Kolem náměstí byly vyměřeny parcely v pravidelných blocích se sítí patnácti ulic.⁹²

Současně se založením města se započalo se stavbou kostela sv. Bartoloměje. Jeho umístění v přirozeném těžišti náměstí není standardní.⁹³ Ve stejné době do Plzně přišly dva mendikantské řády. Na severozápadní straně hradeb byl vystavěn františkánský klášter a při jihovýchodní klášter dominikánů⁹⁴. Oba kláštery se staly součástí opevnění. Plzeň byla opatřena velice dobrým fortifikačním systémem. Hradby s bránami doplňoval parkán a vodní příkop.⁹⁵

Nejstarší zástavba měšťanských domů se řídila postavením a finanční možností rodin. Krátce po založení města bylo v Plzni na tři sta výstavných domů se sklepními prostory a vlastní studnou. Kamenné a

⁹⁰ STRNAD, s. 14.

⁹¹ KUMPERA, s. 53.

⁹² Tamtéž, s. 54.

⁹³ Běžně byly kostely situovány v blízkosti opevnění.

⁹⁴ Dominikánský klášter byl zbořen za josefínských reforem.

⁹⁵ HOSTIČKOVÁ, Anna, *Prohlídky radnice*, Plzeň 2003, s. 2.

zděné budovy brzy nahradily dřevěné stavby. V sedmdesátých letech 15. století už se počet domů zvýšil o padesát. Sociální skladba obyvatel se dlouhodobě měnila. Přes polovinu obyvatel tvořily rodiny majitelů domů, šest set osob rodiny řemeslníků, sto duchovních a asi tisíc dvě stě osob živících se jako dělníci.⁹⁶

K hospodářskému růstu města nepřispěla jen lokace na trasách obchodních cest, ale i městská privilegia udělená králem. Tato privilegia přinášela městu finanční výhody. Důležitými se tak stala tržová práva. Příjem pro městskou pokladnu plynul z vybírání cel a mýtného.⁹⁷

Další položkou přispívající k ekonomickému růstu byly daně obyvatel, kterým pozici usnadnily výsady oproštění od cel. Prosperitu zajišťovala řemeslná a také částečně zemědělská výroba plynoucí z vlastnictví vesnic a dvorů. Zisky přinášely rybníky v okolí. Výnosným byl tranzitní obchod s Norimberkem.⁹⁸ V přiznání měst k majetku z roku 1557 vlastnila Plzeň majetek v hodnotě 80 038 kop grošů českých.⁹⁹

V červnu a červenci roku 1507 Plzeň zasáhly dva velké úmyslně založené požáry, při nichž byla zničena předměstí a větší část města včetně radnice. Město se vzpamatovávalo dlouho. S obnovou se začalo až po polovině století, kdy byli najímáni právě italští stavitelé.¹⁰⁰

5.5 Radnice

V 15. století byla Plzeň spravována královským rychtářem, což chápali bohatí měšťané jako omezení svého postavení a z této přímé vazby na královský úřad se snažili vymanit.¹⁰¹ To se podařilo v roce 1480, kdy se správy ujala městská rada v čele se zvoleným rychtářem. První rychtu na východní straně náměstí vyměnili radní za tzv. *Velký dům* s Janem Kumpánem. Dům pak prošel stavební úpravou a byl spojen se

⁹⁶ KUMPERA, s. 89.

⁹⁷ Tamtéž, s. 95.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž, s. 97.

¹⁰⁰ STRNAD, s. 14.

¹⁰¹ LÁBEK, Ladislav, *Potulky po Plzni staré i nové: II. část, Plzeň 1930*, s. 33.

sousedním menším domem, o čemž vypovídají rozdílné zachované sklepy.¹⁰²

Při požárech v roce 1507 byl však dům z větší části zničen včetně městského archivu.¹⁰³ Z původní přestavby z důvodu úspory stavebního materiálu bylo do nové renesanční budovy zakomponováno torzo dvorního křídla, které nese prvky gotické stavby.¹⁰⁴

5.6 Stavba renesanční radnice

Na podzim roku 1554 se začalo s bouráním staré budovy. Radní také vyjednali 17. prosince 1554 smlouvu s místním cihlářem na sto tisíc cihel, jak vypovídá zápis z jednání: „*Jednání s cihlářem na 100 000 kusů cihel hodné a dobře vypálené pakli by nebyly, aby jemu na hrdle zůstaly.*“¹⁰⁵ S novou výstavbou se čekalo až do února 1555 po návštěvě Ferdinanda Tyrolského a jeho ženy. Městská rada na stavbu vybrala Giovanna de Statia, protože měla možnost sledovat jeho práci v nedalekém Kaceřově.¹⁰⁶

Statia musel zakomponovat novostavbu do vymezené parcely a zároveň počítat s torzem bočního křídla a s nádvorní zdí. Hlavní čelní křídlo je hloubkově řešené, na levé straně se na něj napojuje dlouhé boční křídlo¹⁰⁷, které pochází ze třicátých let 16. století. Radnice je inspirována typickými italskými palácovými stavbami a tento import do českého prostředí se projevuje v začlenění do městského jádra.¹⁰⁸

Čelní dvoupatrové křídlo do výše hlavní římsy kopíruje florentský palác.¹⁰⁹ Hlavní průčelí je pětiosé. Vstupní portál s mříží je prvním portálem, pocházejícím z činnosti Italů.¹¹⁰ Architektonická forma portálu se zdá být jednoduchou. Půlkruhový oblouk s vějířovitě rozvinutými

¹⁰² LÁBEK, *Potulky*, s. 34.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 35.

¹⁰⁵ Archiv města Plzně, *Procollum consulare*, č. 19.

¹⁰⁶ HOSTIČKOVÁ, s. 3.

¹⁰⁷ Viz příloha č. 9.

¹⁰⁸ KIBIC, s. 52.

¹⁰⁹ Viz příloha č. 8.

¹¹⁰ HOSTIČKOVÁ, s. 4.

klenáky se zařezává do průčelního zdiva a tím určuje kompozici celého parteru, šířku pasů středně plastických bosází. Byla vzorem pro řadu portálů měšťanských domů. Kovaná mříž je zdobena závitnicemi na spletených prutech a tepanými vinnými listy.¹¹¹

Nad rustikovaným parterem je hladká fasáda vyšších podlaží. Přízemí od piana nobile odděluje kordonová římsa. Velká okna *slavnostního patra* mají klasické rámování a nadokenní římsy spočívající na konzolách s volutami. V potlačeném mezipatře jsou menší téměř čtvercová okna (pravá tři jsou slepá, skrývající klenby hlavního sálu). Pod okny druhého patra je průběžný vlys. Tato okna jsou opatřena opět nadokenními římsami.¹¹²

Cihlové štíty a atiky nad korunní římsou jsou podobné zámecké architektuře české renesance. Tři štíty jsou členěné římsami a pilastry, zdobené koulemi a korouhvičkami. Na bočních vysokých štítech je toto tvarosloví také dodrženo.¹¹³ Atika a štíty jsou původně také omítnuté. Střecha je sedlová s řadou bohatě zdobených komínů.¹¹⁴

Dnešní sgrafita nejsou původní. Byla zrenovována roku 1908. Renovací byl pověřen architekt Jan Koula, znalec renesančního umění, avšak započatou prací nedokončil v plném rozsahu.¹¹⁵ Dle popisů byly náměty původních sgrafit biblické: Stvoření světa, Kain a Ábel, Šalamounův soud, Adam a Eva. Hlavní figurální sgrafita doplňují ornamentální prvky. Úplnou rekonstrukci nebylo možné provést pro nedostatek fragmentů a jiných pramenů.¹¹⁶

5.6.1 Přízemí

*„Hned za vchodem zůstaneme stát v němém úžasu nad rozsáhlým klenutým prostorem.“*¹¹⁷ Vstupní hala radnice, mázhauz, je zaklenutý

¹¹¹ KIBIC, s. 52.

¹¹² HOSTIČKOVÁ, s. 5.

¹¹³ Viz příloha č. 10.

¹¹⁴ ČAPKA, Bohuslav, *Plzeňská radnice*, Praha 1989, s. 10.

¹¹⁵ LÁBEK, *Potulky*, s. 38.

¹¹⁶ HOSTIČKOVÁ, s. 5.

¹¹⁷ LÁBEK, *Potulky*, s. 40.

neckovou klenbou s lunetami obkračujícími kouty. Do stropu jsou zabudovány háky, na kterých visívaly džbery pro případ požáru. V mázhauzu se skladovala i výzbroj města.¹¹⁸

V místnosti nalevo od vchodu bydlel radniční hospodář, starající se o budovu. Následující prostorná místnost sahá až ke schodišti, které není již původní.¹¹⁹ V zadní části budovy jsou místnosti bývalé městské mučírny, šatlavy a tzv. „rystkomora“ pro válečnou pohotovost.¹²⁰

5.6.2 První poschodí

Ústřední místností v prvním patře je zasedací síň¹²¹, 20 metrů dlouhá a 10 metrů široká. Sál je zaklenutý hřebínkovou lunetovou klenbou s obkračujícími kouty, sahající až ke štukové římse, která obíhá kolem celého sálu. Na východní stěně jsou čtyři niky, ve druhé nice je vymalována Kalvárie, datována 1574 a signována monogramem G. S. (Giovanni de Statia). Na pozadí výjevu je veduta města, jedna z nejstarších. Uprostřed stěny se nachází krb s rovnou mohutnou římsou na dvou volutách.¹²²

Na západní stěně je votivní nápis, oslavující císaře Rudolfa II. při jeho návštěvě roku 1594. V nápisu je ukrytý chronogram 1594. Dva portály, do síně a do prostor Císařského domu, jsou původní. Radniční vstupní portál inspiruje ostatní architekty a stavitele jiných domů, to platí i o portálech v interiérech.¹²³ Vchod má kamenné ostění z pískovce, římsa nad dveřmi je nesena volutovými konzolami. Portály se shodují s portály na kaceřovském zámku.¹²⁴

Ze zasedací síně vedou dva vchody do místností, první slouží jako depozitní komora, a ještě prostor s krbem, který byl používán pro běžné porady konšelstva. Obě místnosti jsou opět zdobeny lunetovou

¹¹⁸ HOSTIČKOVÁ, s. 6.

¹¹⁹ Pro účel rekonstrukce sloužilo schodiště na zámku Kaceřov. Viz příloha č. 11.

¹²⁰ HOSTIČKOVÁ, s. 7.

¹²¹ Dnes obřadní síň.

¹²² KIBIC, s. 52.

¹²³ HOSTIČKOVÁ, s. 10.

¹²⁴ KIBIC, s. 53.

hřebínkovou klenbou. Z odpočívadla vedou dveře do místnosti s výhledem do dvora.¹²⁵

5.6.3 Druhé poschodí, dvůr, sklep

Druhé poschodí má podobné rozvržení místností jako v prvním patře. Účely prostorů nejsou známy. Až v roce 1910 byla zde založena Městská galerie. V současnosti je zde sněmovní sál, opisující půdorys obřadní síně. Architektonicky zajímavá je poslední část schodiště s kamenným zábradlím a klenbami na sloupech.¹²⁶

Dochované gotické ostění oken a římsa zachované z původní radnice jsou viditelné z nádvoří, kam lze projít klenutým průchodem. Dvorní křídlo je jednopatrové. V zadní části dvora bylo později vybudováno vězení.¹²⁷

Sklep sloužil jako pivovar a řezníci si zde ukládali maso. Díky bohatství spodních vod byla v každém sklepe studna. Právě na sklepech je patrné, že budova je spojena ze dvou domů.¹²⁸

Na stavbu obvodových zdí bylo použito cihel, také původní podlahy jsou z cihlových dlaždic. K ostění portálů, oken a bosáže se použilo pískovce. Zámečnické práce objednali konšelé v Rokycanech. Stavební materiál se pořizoval z místních zdrojů, které byly levnější.¹²⁹

Ještě v době stavebních prací se konala zasedání konšelstva. První zápis ze zasedání v nové světnici byl učiněn 25. listopadu 1556. Stavitel Giovanni de Statia se objevuje v zápise, týkající se stavby radnice, 12. prosince 1559 pod jménem Hanuš Vlach. Shodnost mezi osobou Giovanni de Statia a Hanušem Vlachem se potvrdila, když Statia zakoupil dům vedle radnice. Obdržel povolení o přestavbě na počestlé jméno, ale na smlouvě o koupi se uvádí Jan de Statia.¹³⁰

¹²⁵ HOSTIČKOVÁ, s. 8.

¹²⁶ ČAPKA, s. 12.

¹²⁷ Tamtéž, s. 4.

¹²⁸ LÁBEK, *Potulky*, s. 41.

¹²⁹ Tamtéž, s. 85.

¹³⁰ ČAPKA, s. 3.

5.7 Císařský dům

Císařským domem se nazývá objekt sousedící s radnicí, který se v roce 1867 stal i její součástí. Tento dům vznikl přestavbou a propojením dvou sousedících domů a při bližším pohledu je to patrné na rozdělení oken.¹³¹ O této přestavbě, ke které se přistoupilo na přelomu 16. a 17. století, svědčí suterénní část. Přestavbu vedl architekt Giovanni Maria Filippi na přání císaře Rudolfa II., který dům užíval v době dočasného pobytu. Se dvorem se do Plzně uchýlil před morem, jenž propukl ve Vídni a v Praze.¹³²

Statia koupil rozestavěný dům Doroty Těžké od obce v roce 1561 za 300 kop grošů míšeňských. Byla mu povolena přestavba: „... může stavěti krov v tom stavení, aneb jakékoli stavení, ale bez ublížení a zastínění oken domu radního.“¹³³ Přestavbu domu dokončil v roce 1565.¹³⁴

Původní gotická budova byla přestavěna na jednokřídlovou dvoupatrovou. Ve dvoře stojí jen hospodářská stavení s maštálí. Vysoké nádvorní křídlo bylo vystavěno až v roce 1869. Průčelí domu s hladkou fasádou není zdobeno rustikovaným parterem, jen ze zdí do prostoru před budovou vystupují dva kamenné opěráky, končící nad polovinou budovy. Opěrák mezi portálem a okny je nižší a užší než opěrák oddělující sousední dům.¹³⁵

Hned vedle budovy radnice je jednoduchý půlkruhový portál datovaný 1565 s kamenným ostěním, zakončeným patkami. Nad portálem je římsa, která se opakuje i nad přízemními okny, ale v prostoru mezi okny je přerušena. Okna prvního a druhého patra jsou tvarově shodná, s kamenným rámováním a nadokenní římsou. Průčelí domu

¹³¹ LÁBEK, *Potulky*, s. 53.

¹³² HOSTIČKOVÁ, s. 7.

¹³³ Archiv města Plzně, Liber emptionum et venditionum, č. 218, f. 251.

¹³⁴ LÁBEK, *Potulky*, s. 48.

¹³⁵ Tamtéž, s. 50.

neslo sgrafita po celé ploše.¹³⁶ Nádvorní průčelí je vyšší, čímž vzniká nesouměrný bokorys budovy.¹³⁷

Přízemí domu sloužilo jako dílna. Obytné místnosti v patrech nejsou zcela dochované, protože byly předělány pozdějšími úpravami. K drobným změnám došlo i po propojení s radniční budovou. „*Giovanni de Statia v roce 1579 směňuje dům se Sebastianem de Mutonibus.*“¹³⁸ Úpravy domu však navýšily jeho cenu. Sebastian ho prodal Jiřímu Krumlovskému za 1030 kop grošů míšeňských. Císař však zaplatil v roce 1606 už 2000 kop.¹³⁹

5.8 U Bílého lva a ostatní

Na rohu ulic Pražská a Perlová dostal Giovanni de Statia další zakázku¹⁴⁰. Přesné roky budování nejsou známy. V 16. století byl považován za nejvýstavnější z měšťanských domů. Na přelomu 18. a 19. století došlo k jeho přestavbě v pozdně barokním slohu s klasicistními prvky.¹⁴¹

Budova je dvoupatrová a původně jednokřídlá. Dům byl stavěn při hradební zdi, která je zakomponována do zdiva domu až do výše prvního patra. V přízemí se dochoval původní mázhauz. Lunetová hřebínková klenba je v těžišti prostoru svázána toskánským sloupem.¹⁴²

V roce 1628 si dům pořídili manželé Hallašovi za 1 946 kop grošů míšeňských. Ještě téhož roku otevřeli hostinský dům s pojmenováním U Bílého lva, který je od té doby součástí domu.¹⁴³

V roce 1572 zpracoval Statia vstupní portál u domu na náměstí číslo popisné 204. Dům na východní straně se nachází v bloku mezi Riegrovou a Prešovskou ulicí. Statia nezměnil základní tvarosloví. Půlkruhový portál

¹³⁶ Sgrafita nejsou bohužel dochována.

¹³⁷ LÁBEK, *Potulky*, s. 53.

¹³⁸ Archiv města Plzně, Liber emptionum et venditionum, č. 215, f. 286.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Viz příloha č. 12.

¹⁴¹ KUMPERA, s. 103.

¹⁴² STRNAD, s. 16.

¹⁴³ Tamtéž.

měl kamenné ostění, na vrcholu s hlavním klenákem. Určitou změnou bylo užití sloupů jako zdobného prvku po stranách. Portál byl snesen v době úpravy přízemí na obchod a přenesen do muzea.¹⁴⁴

¹⁴⁴ KUMPERA, s. 103.

6 NEPROVEDENÉ STAVBY

V literatuře se nacházejí informace o účasti Statia jako autora návrhu stavby Rožmberského paláce na Pražském hradě, radnice ve Stříbře a opravě kašny v Plzni. Prvním problémem se stává obměna jmen stavitelů, i když jim samotným pomohla k asimilaci do českého prostředí. Jako vadu lze vnímat i nedostatečnou agendu této doby. V neposlední řadě to byly požáry, které postihovaly města a zničily písemné doklady.¹⁴⁵

6.1 Rožmberský palác

Při pobytu v Praze si šlechta pronajímala domy ve městě, ale takový pronájem byl drahý, postrádal domácí pohodlí a určitou společenskou izolaci. Ubytování potřeboval také doprovod. Výhodným se stalo vlastnit palác přímo v rezidenci panovníka. *„Městské paláce byly budovány podle poslední módy, v níž královský dvůr pochopitelně udával tón, a díky této „epidemii“ začala Praha rychle měnit vzhled ...“*¹⁴⁶ V roce 1541 vypukl požár a po něm zahaili stavební práce Jan z Lobkowicz a Petr z Rožmberka, který už v roce 1521 kupil dvůr v areálu.¹⁴⁷

V březnu roku 1545 uzavřel Petr z Rožmberka smlouvu na stavbu nového paláce s mistrem Hansem Vlachem.¹⁴⁸ Jméno Hans Vlach je pro přesnost až příliš anonymní, a tak se stává snadno zaměnitelným. Giovanni de Statia byl psán Hans Vlach, právě tak i Giovanni Merlian. Záměnou osob došlo k chybnému připsání stavby Statiovi. Pravý architekt, dle novodobějších výzkumů, je Giovanni Fontano di Brusata. Nejen jméno je matoucí. Stavba Rožmberského paláce byla stylově podobná jako zámek v Kaceřově, především arkádovým dvorem.¹⁴⁹

Rožmberský palác byl čtyřkřídový palác s arkádami ve dvoře. *„Z ulice se vcházelo do příčně položeného dvora se širokým uličním křídlem; přízemí dvora obklopovaly ze tří stran římsko-dórské arkády*

¹⁴⁵ CHYTIL, s. 60.

¹⁴⁶ FROLÍK, Jan a kol., *Příběh Pražského hradu*, s. 260.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 261.

¹⁴⁸ ŠAMÁNKOVÁ, s. 38.

¹⁴⁹ FROLÍK a kol., s. 261.

*s jednoduchými sloupy, v patře byly arkády – podobně jako v Kaceřově – provedeny jen na bočních stranách.*¹⁵⁰ Štíty byly členěny pilastry a vodorovnými římsami, takto jsou zdobené i štíty plzeňské.¹⁵¹

V sedmdesátých letech upravil stavbu Ulrico Aostalli. Tento palác byl za vlády Marie Terezie upraven a začleněn do barokní stavby Ústavu šlechtičen. Podoba zaniklého renesančního paláce je zachycena na několika vedutách.¹⁵²

6.2 Stříbro

V roce 1589 bylo město Stříbro zasažené požárem. V tomtéž roce se začalo se stavbou nové radnice¹⁵³, která navazuje na radnici v Plzni, jak svým bossovaným portálem, plochým průčelím, tvarem oken, tak i tektonickou výstavbou tří štítů.¹⁵⁴ Stavbu vedl Albrecht Gryson, člen plzeňské kolonie. V Plzni provozoval zednickou živnost a obchod. *„Týž Albrecht Gryson byl též stavitelem spolu s Janem Madrinem (Vlach?) věže při dominikánském klášteře, na kterouž učinila odkaz paní Anna Houfová.*¹⁵⁵

Budova radnice má čtyřkřídlou dispozici a je šířkově situovaná. Všechny klenby v místnostech a sálech jsou renesanční bez žeber. Stejně jako u plzeňské radnice jsou štíty zdobeny pilastry, vodorovnými římsami a čučky. Střední štít tvoří těla delfínů, prvek převzatý ze severské renesance, křídla bočních štítů zvrácené voluty.¹⁵⁶ Sgrafita na průčelí pochází až z osmdesátých let 19. století.¹⁵⁷

Statiovi je někdy připisována oprava jedné kašny na náměstí. Ale je špatně vyloženo jméno a dochází k záměně s Giovannim Merlianem.

¹⁵⁰ ŠAMÁNKOVÁ, s. 38.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² FROLÍK a kol., s. 263.

¹⁵³ Viz příloha č. 13.

¹⁵⁴ ŠAMÁNKOVÁ, s. 98.

¹⁵⁵ STRNAD, s. 18.

¹⁵⁶ KIBIC, s. 68.

¹⁵⁷ Tamtéž.

V opačné situaci je stavba domu U Bílého Iva, Jan Merlian nestavěl celý dům, ale opatřil ho pouze portálem.¹⁵⁸

¹⁵⁸ STRNAD, s. 18.

7 VLIVY NA ČLENY KOLONIE

Celá skupina, která do Plzně přišla, byla vyučena v přibližně stejném tvarosloví renesance. Příkladem může být početná skupina italských umělců, která pracovala v Plzni v poslední čtvrtině 16. století. Ta se opírala o tradice související se stavbou kaceřovského zámku.¹⁵⁹ Právě na této stavbě se ukazuje, že umělci uměli propojit gotický a renesanční sloh a že byli schopni se přizpůsobit, což bylo velice důležité.¹⁶⁰

V čele vlašské skupiny, kterou si obec vybrala pro přestavbu radnice, stál jako nejzdatnější stavitel Giovanni de Statia, zvaný Vlach.¹⁶¹ Vstupní portál budovy radnice, jenž je dílem Statia, se v různých drobných obměnách opakuje i u ostatních renovovaných nebo nově budovaných domů. Avšak nelze říci, že všichni stavitelé v Plzni pracovali podle jeho vzoru. Renaissance dávala prostor individualitám a jednotliví umělci se přizpůsobili domácímu prostředí. Čechy byly ještě formovány cizími vlivy, například z Bavorska nebo Saska.¹⁶²

Český vliv lze spatřovat ve vertikálních štítech, které byly výhodnější pro chladné a srážkami bohatší podnebí v Čechách. Pro italskou estetičnost bylo nutné je členit a zdobit. Už tak bohaté štíty byly dalším zdobným prvkem atiky přizdobované čučky.¹⁶³

Každý stavitel musel vycházet i z ryze praktických hledisek. Stavba domu v XVI. století a zvláště v jeho druhé polovině byla velice nákladná. Ve městech byla například problémem parcelizace. Prostor pro renesanční stavbu se většinou řešil spojením dvou parcel. Stavitel musel brát ohled i na dostupnost stavebního materiálu. *„Přání a potřeby těch, kteří dali stavěti, spolupůsobily zde neméně, než technické a formové vědomosti a zručnosti výtvarníků ...“*¹⁶⁴

¹⁵⁹ ŠAMÁNKOVÁ, s. 93.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ LÁBEK, *Potulky*, s. 35.

¹⁶² STRNAD, s. 4.

¹⁶³ BUKOVSKÝ, s. 119.

¹⁶⁴ CHYTIL, s. 49.

8 ZÁVĚR

S příchodem renesance do Čech se uvolnilo sociální napětí ve společnosti, které si nesla ze středověku. Církevní moc byla oslabena a lidé více přemýšleli o pozemském životě, na který nenahlíželi, jako na přípravu na posmrtný život.

Italští stavitelé a umělci proměňovali ráz Prahy a měst v Čechách a na Moravě. Zároveň k nám pronikaly vlivy z jiných míst. To vše se tady mísilo. Domy se štíty oživily města a přinesly i nové stavby v podobě šlechtických zámků. První stavby na našem území byly sice jen malé ukázky nového slohu, ale jejich vytríbenost lidi uchvátila. Avšak italským renesančním ideálům odpovídaly jen nejhonosnější radnice. Výstavba měšťanských domů se nepřizpůsobila ani symetrickému půdorysu.

Renesanční sloh působil ve městech na půdorysný plán rovnáním ulic, pokud to nebylo možné fyzicky tak alespoň opticky. Kolem měst se zakládaly zahrady a vinice. I hospodářské budovy se stavěly mimo hradby. Domy se stavěly z kamene nebo cihel a nahradily většinu dřevěné zástavby. Města se tím přiblížila stavbám zámků. Měšťané se vyrovnávali panstvu.

Panská sídla se proměňovala na pohodlnější zámecká. Hrady nahradily stavby napodobující pevnost, ale už neměly obrannou funkci. V polovině století nastal stavební ruch v kruzích bohaté šlechty. Stavby v nádvoří odlehčené arkádami a obklopené zámeckými zahradami poskytovaly odpočinek a zábavu.

Plzeňští byli na své zrenovované město patřičně hrdí. Zdejší italská kolonie upravila mnoho domů do renesanční podoby. Honosná radnice ukazovala světu moc a bohatství tohoto města. *„Vpravíme-li se v duchu v tehdejší královské město Plzeň, kdy tolik nových domů hrdě pnulo se do výšky, kdy zejména i radnice celá svými sgrafity na sebe především zraky*

*poutala, zajisté že nabudeme přesvědčení, že tehdejší Plzeň se svým velikým náměstím musila mocným dojmem působiti na příchozího.*¹⁶⁵

Giovanni de Statia stavěl ve florentském tvarosloví. Pro efektivitu využíval detailů zdobení. Stále pracoval se základními pravidly, které v budově radnice propojil s domácí architekturou pomocí atiky se zdobenými štíty. Budova tak dodnes ukazuje na původ stavitele a zároveň vypovídá o ovlivnění naší zemí.

¹⁶⁵ STRNAD, s. 24.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Archiv města Plzně, *Liber emptionum et venditionum*, inv. č. 212 a inv. č. 218.

Archiv města Plzně, *Protocollum consulsre*, inv. č. 19.

Archiv města Plzně, *Minulostí západočeského kraje*, díl XLIII, Plzeň 2008.

BUKOVSKÝ, Jan a kol., *Dějiny stavitelství: Přehled vývoje architektury a stavebnictví*, Brno 2001.

ČAPKA, Bohuslav, *Plzeňská radnice*, Praha 1989.

ČEKANOVÁ, Markéta, *Plzeňská radnice*, 1. vydání, Plzeň 2008.

FIŠERA, Zdeněk, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, 2. díl, Praha 2010.

FROLÍK, Jan a kol., *Příběh Pražského hradu*, Praha 2003.

GOMBRICH, Ernst, Hans, *Příběh umění*, 2. vydání, Praha 2004.

HEROUT, Jaroslav, *Slabikář návštěvníků památek*, Pardubice 1994.

HOSTIČKOVÁ, Anna, *Prohlídky radnice*, Plzeň 2003.

CHYTIL, Karel, *Mistři liganští v Čechách v XI. století*, Praha 1925.

KIBIC, Karel, *Historické radnice*, 2. vydání, Praha 1988.

KRČÁLOVÁ, Jarmila, *Centrální stavby české renesance*, 2. vydání, Praha 1976.

KUČA, Karel, *Atlas památek Česká republika*, 2. díl, Praha 2002.

KUMPERA, Jan, JÍLEK, Tomáš, *Dějiny západních Čech*, Plzeň 2004.

LÁBEK, Ladislav, *Chotěšovský dům, odkaz renesance*, 1. vydání, Plzeň 1933.

LÁBEK, Ladislav, *Potulky po Plzni staré i nové, Radnice a císařský dům*, 1. vydání, Plzeň 1930.

LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, *400 let plzeňské, žatecké a mladoboleslavské radnice*, Praha 1959.

MENCL, Václav, Plzeň, Plzeň 1961.

MENCL, Václav, *Plzeň–7 kapitol z její výtvarné minulosti*, Plzeň 1961.

NOVOBILSKÝ, Milan, ROŽMBERSKÝ, Petr, *Gotická tvrz a zámecká pevnost Kaceřov*, Plzeň 2007.

- PIJOAN, José, *Dějiny umění*, 5. díl, 2. vydání, Praha 1984.
- SHIEBL, Jaroslav, *Radnice královského města Plzně*, Plzeň 1912.
- STRNAD, Jan, *Sborník dějepisných prací*, Plzeň 1888.
- ŠAMÁNKOVÁ, Eva, *Architektura české renesance*, Praha 1961.
- THIEME-BECKER, *Allgemeines Lexikon der bildendnen Künstler*,
- VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, Olga, *Zámek Nelahozeves*, Praha 1944.
- VLČEK, Pavel, *Dějiny architektury renesance a baroka*, Praha 2006.
- VLČEK, Pavel, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst*, 1. a 2. díl, Praha 1890 a 1892.

10 RESUMÉ

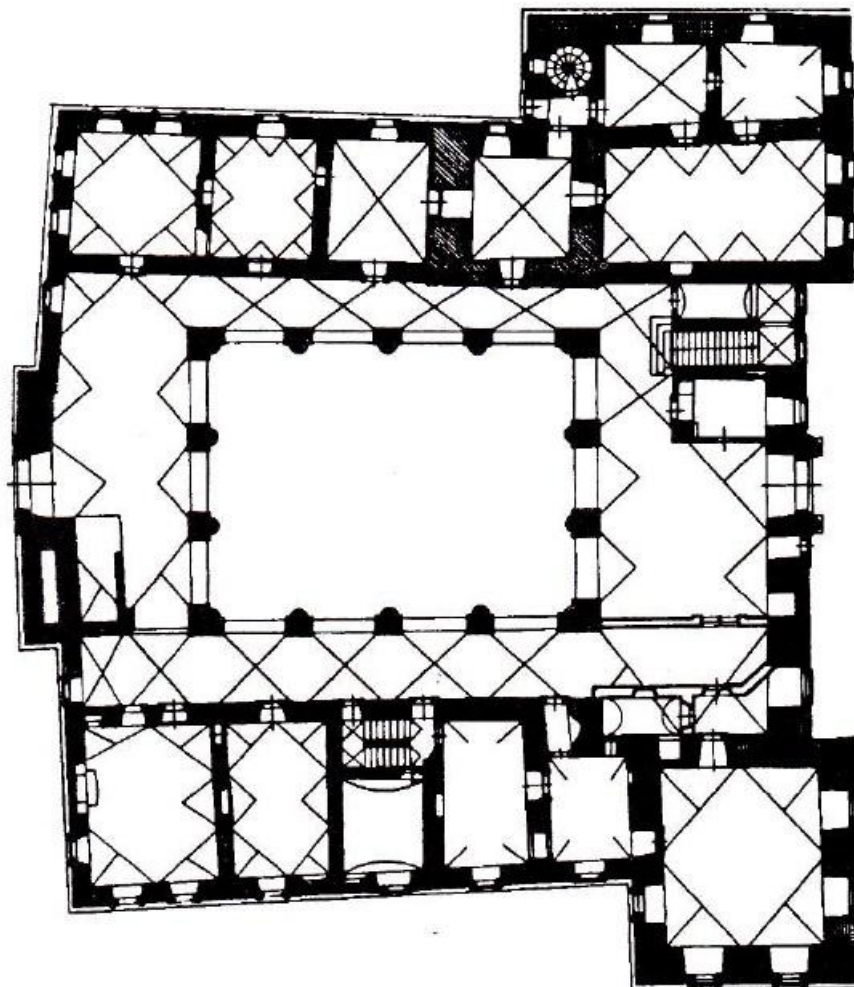
No records about the building activities of Giovanni de Statia were before his coming in the Czech countries. Probably he worked with the Italian building group on the Viennese protecting construction.

The work of Giovanni de Statio brought the new Renaissance style to Plzeň. After the building activities on the castles in Kaceřov and Nelahozeves for the family Griespek Giovanni de Statio settled in Plzeň. Only here he demonstrated his knowledge of architecture. He projected and led the building of the town hall. He did not bring any radical changes into the classical Renaissance architecture, but he used those classical elements and combined them with the traditional elements of the Czech Gothic architecture. The building of the town hall rose this way to the main cornice like the typical Florence town palaces without arcade courtyard, with the ground floor ornamented by the bossage, with the repressed mezzanine and with the expressive first floor. There is the attic with three ornamented gables above the crown cornice. The lateral gables are solved similarly. The main entry portal and the inner portals are the models also for the other master-builders who worked in Plzeň and its neighbourhood. The influence of that master-builders is possible to see at the buildings of the town halls in Prachatice (1570–1571) and in Stříbro (1588). The building material was imported by the customers of those buildings.

Giovanni de Statia preferred always the inland sources, because they were cheaper. That master-builder used knowledge of Italian masters for his work, but he was influenced also by the Czech environment. He traded his experience and his knowledge to the other master-builders.

11 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1, Půdorys přízemí zámku Kaceřov	40
Příloha č. 2, Zámek Kaceřov	41
Příloha č. 3, Zámek Kaceřov: vnitřní nádvoří.....	41
Příloha č. 4, Zámek Nelahozeves.....	42
Příloha č. 5, Zámek Nelahozeves: vnitřní nádvoří	42
Příloha č. 6, Villa Farnesia: průčelí	43
Příloha č. 7, Villa Farnesia: průřez stavbou	43
Příloha č. 8, Plzeňská radnice: pohled z náměstí.....	44
Příloha č. 9, Půdorys plzeňské radnice	45
Příloha č. 10, Nákres plzeňské radnice: západní štít	45
Příloha č. 11, Příčný řez plzeňskou radnicí	46
Příloha č. 12, Dům U Bílého Iva v Plzni	47
Příloha č. 13, Radnice ve Stříbře	47

Kaceřov – půdorys přízemí zámku (podle Uměleckých památek Čech 1978).

Příloha č. 1, Půdorys přízemí zámku Kaceřov, zdroj: NOVOBILSKÝ, Milan, ROŽMBERSKÝ, Petr, *Gotická tvrz a zámecká pevnost Kaceřov*, Plzeň 2007, s. 34.

Příloha č. 2, Zámek Kaceřov, zdroj: <http://www.turisturaj.cz/cil/P020>

Příloha č. 3, Zámek Kaceřov: vnitřní nádvoří, zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=1248>

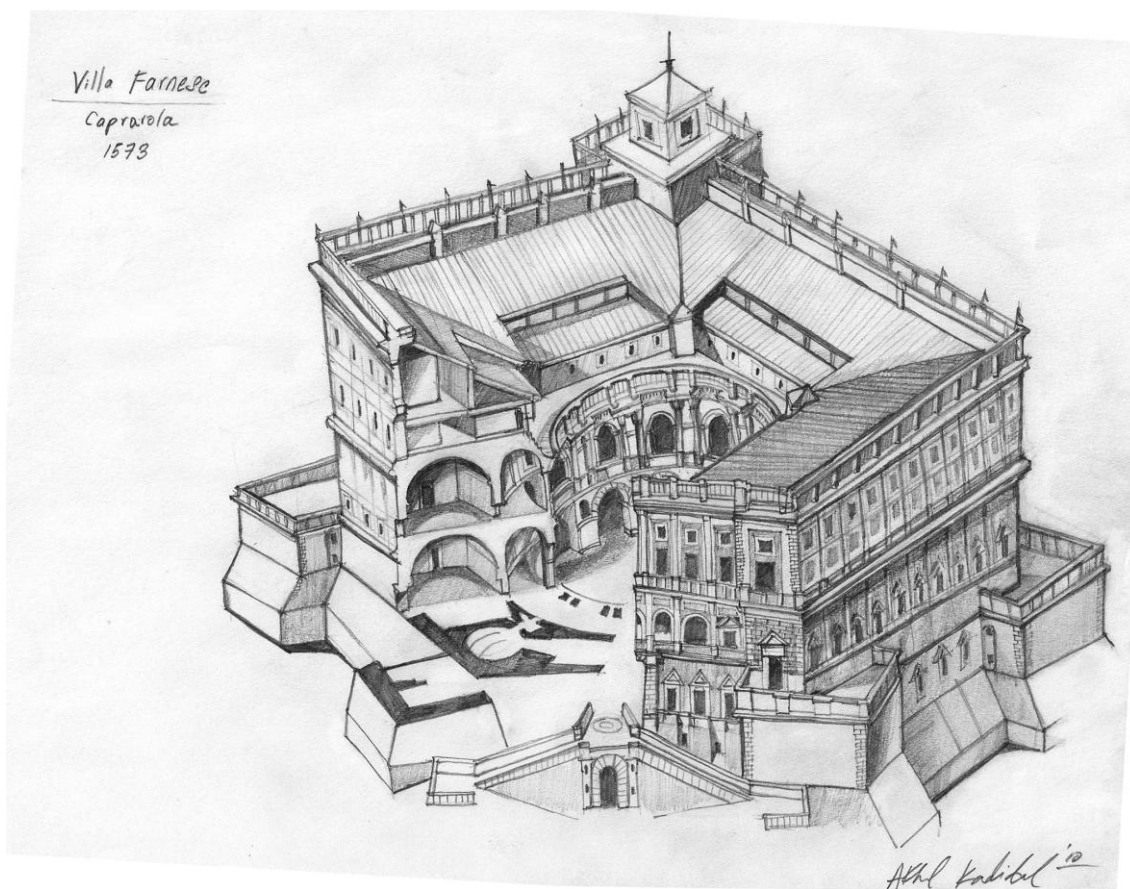
Příloha č. 4, Zámek Nelahozeves, <http://www.zamek-nelahozeves.cz>

Příloha č. 5, Zámek Nelahozeves: vnitřní nádvoří, zdroj: <http://www.zamek-nelahozeves.cz>

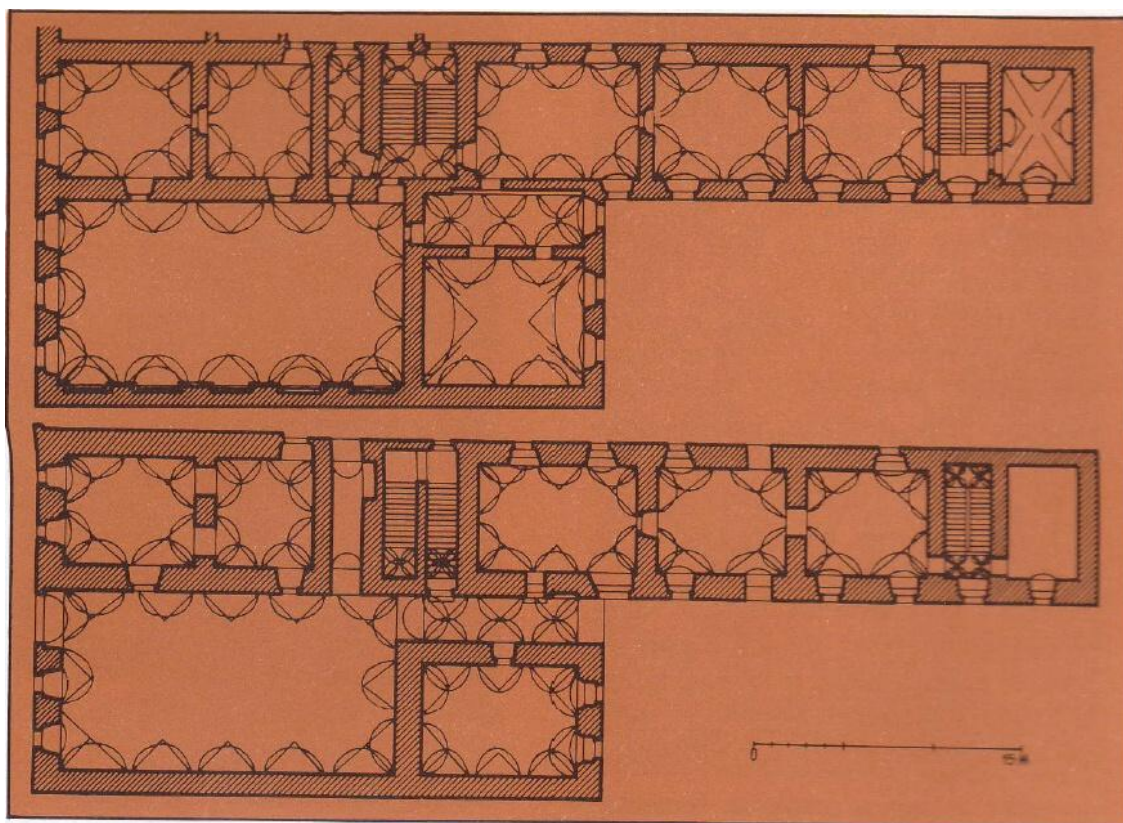
Příloha č. 6, Villa Farnesia: průčelí, zdroj: <http://www.villafarnesina.it/>

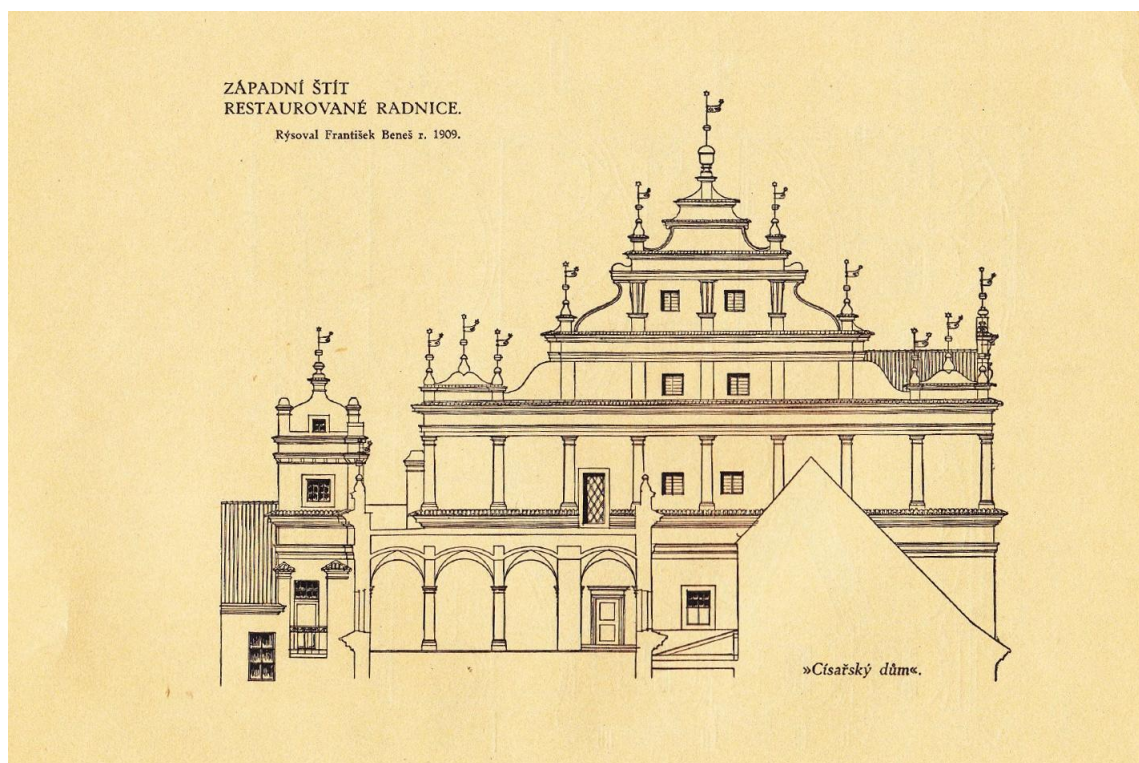
Příloha č. 7, Villa Farnesia: průžez stavbou, zdroj: <http://www.villafarnesina.it/>

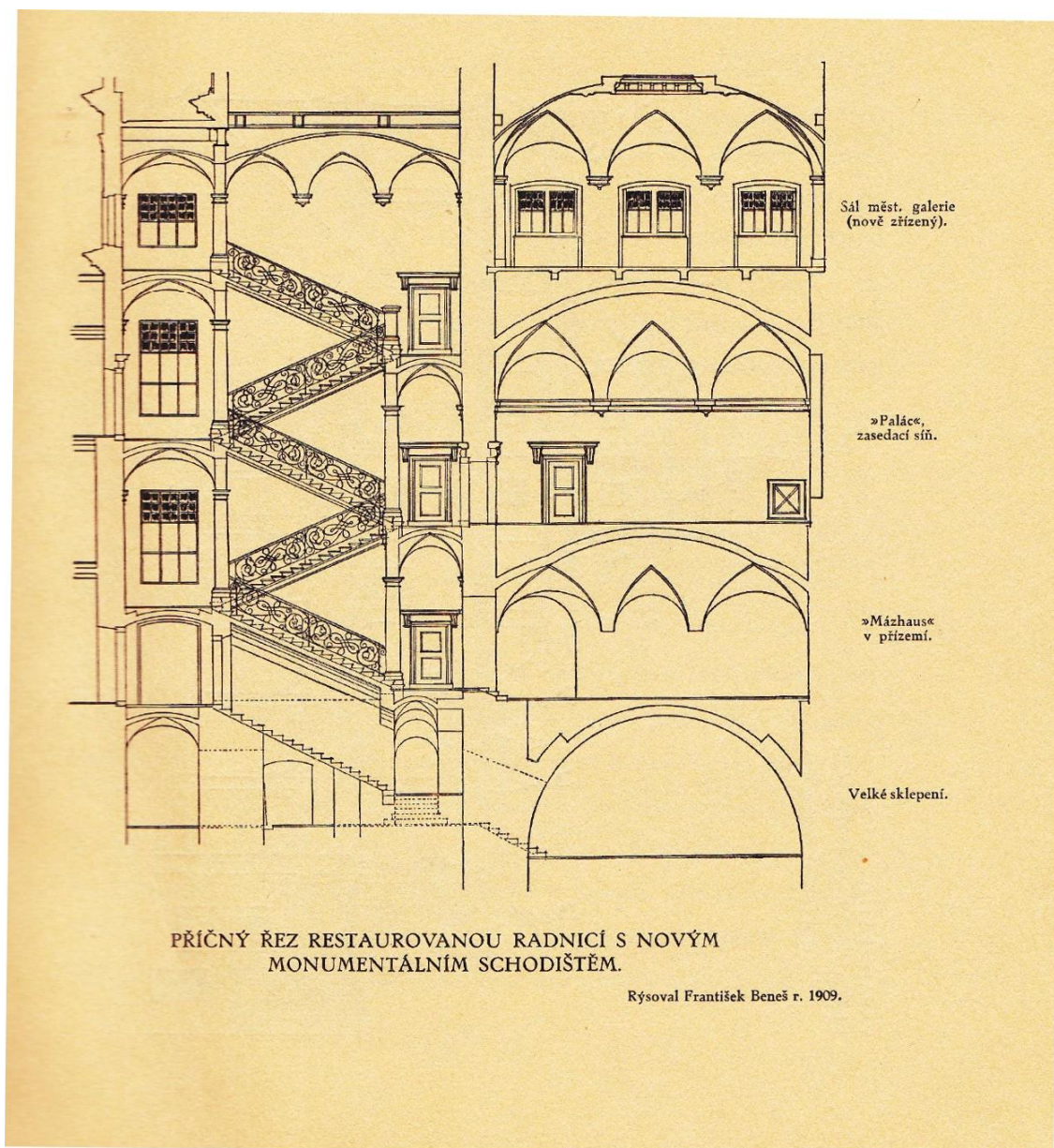
Příloha č. 8, Plzeňská radnice: pohled z náměstí, zdroj: HOSTIČKOVÁ, Anna, *Prohlídky radnice, Plzeň* 2003, s. 4.

Příloha č. 9, Půdorys plzeňské radnice, zdroj: LÁBEK, Ladislav, *Potulky po Plzni staré i nové: II. část*, Plzeň 1930, s. 33.

Příloha č. 10, Nákres plzeňské radnice: západní štít, LÁBEK, Ladislav, *Potulky po Plzni staré i nové: II. část*, Plzeň 1930, s. 33.

Příloha č. 11, Příkladný řez plzeňskou radnicí, zdroj: LÁBEK, Ladislav, *Potulky po Plzni staré i nové: II. část*, Plzeň 1930, s. 33.

Příloha č. 12, Dům U Bílého lva v Plzni, zdroj: <http://www.plzen.eu>

Příloha č. 13, Radnice ve Stříbře, zdroj: <http://www.strebro.cz/>